

# Zákon o sociálně-právní ochraně dětí (č. 359/1999 Sb.) - Komentář

eFocus

Komentář zákona o sociálně-právní ochraně dětí přináší podrobný výklad tohoto předpisu zasahujícího do mnoha oblastí práva. V publikaci jsou podrobně komentovány změny v návaznosti na občanský zákoník č. [89/2012](#) Sb. včetně novelizovaných ustanovení původního zákona o rodině.

Autoři nabízejí praktický výklad tématu, který neopomíjí ani historické souvislosti a předmětný výklad je doplněn judikaturou. Jednotlivé paragrafy jsou rozšířeny o důvodovou zprávu, která ilustruje původní záměry zákonodárce. Přílohami jsou prováděcí vyhláška k zákonu a směrnice o vedení spisové dokumentace vedené orgány sociálně-právní ochrany dětí. Kniha tak nabízí komplexní pomůcku ve vztahu k výkladu a řešení právních problémů v této oblasti.

Publikace je určena především pracovníkům orgánů sociálně-právní ochrany dětí, justici a neziskovým organizacím působícím ve sféře ochrany dětí.

## Zákon o sociálně-právní ochraně dětí (č. [359/1999](#) Sb.) - Komentář

Miloslav Macela a kolektiv

Vydalo nakladatelství Wolters Kluwer, 2015, 912 s.

Publikaci lze objednat >>> [zde](#).

Z publikace vybíráme:

### § 11

#### Poradenská činnost

##### (1) Obecní úřad obce s rozšířenou působností

- a) pomáhá rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě,
- b) poskytuje nebo zprostředkovává rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte a při péči o dítě zdravotně postižené,
- c) pořádá v rámci poradenské činnosti přednášky a kurzy zaměřené na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a jeho výchovou,
- d) poskytuje osobám vhodným stát se osvojiteli nebo pěstouny poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče, zejména v otázkách výchovy dítěte,
- e) poskytuje pomoc při uplatňování nároku dítěte na výživné a při vymáhání plnění vyživovací povinnosti k dítěti, včetně pomoci při podávání návrhu soudu; přitom spolupracuje zejména s orgány pomoci v hmotné nouzi, povinnými osobami, orgány

činnými v trestním řízení a soudy.

**(2) Krajský úřad zajišťuje**

- a) přípravu fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny a poskytuje těmto osobám poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče, včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu; časový rozsah přípravy k zařazení žadatele do evidence pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče činí nejméně 48 hodin a u žadatelů o zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu nejméně 72 hodin; časový rozsah přípravy žadatelů, kteří přípravu již jednou dokončili, může krajský úřad snížit,
- b) přípravu dětí žijících v rodině osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny; příprava dětí se provádí přiměřeně vzhledem k jejich věku, rozumové vyspělosti a v nezbytném rozsahu,
- c) osvojitelům nebo pěstounům poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče, zejména v otázkách výchovy.

**(3) Krajský úřad může zajišťovat přípravu a poradenskou pomoc podle odstavce 2 také v případech poručenství, jestliže poručník o dítě osobně pečuje, nebo v případech svěřením dítěte do péče jiné osoby.**

**(4) Krajský úřad je povinen alespoň jednou v roce zabezpečit konzultace o výkonu pěstounské péče. Konzultací se kromě odborníků na řešení výchovných a sociálních problémů zúčastňují také pěstouni, kteří mají trvalý pobyt na území kraje; konzultací se mohou zúčastnit též děti svěřené těmto pěstounům do pěstounské péče a další fyzické osoby, které tvoří s pěstounem domácnost.**

**(5) Preventivní a poradenská činnost podle § 10 odst. 1 písm. b), c) a f) a poradenská činnost podle odstavce 1 písm. a) a b) se poskytuje i jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte.**

**Z důvodové zprávy:**

**K zák. č. 359/1999 Sb.:** *Poradenskou činnost budou rodičům poskytovat také [obecní úřady obcí s rozšířenou působností], které budou využívat při této činnosti řadu odborníků. Poradenská činnost se zaměřuje zejména na pomoc rodičům. Poradenská činnost spočívá především v pomoci při řešení problémů v péči o dítě a jeho výchově, a také ve zprostředkování pomoci uvedeným osobám jinými orgány nebo osobami, které mají potřebnou odbornost ve věcech péče o dítě a jeho výchovy.*

**K zák. č. 272/2001 Sb.:** *Pěstounská péče představuje významnou formu náhradní rodinné péče. Při její realizaci vzniká celá řada problémů vyplývajících zejména z toho, že svěřením dítěte do pěstounské péče dochází k závažnému zásahu do života dítěte i pěstounské rodiny. Do pěstounské péče se také svěřují děti, které mají některé zdravotní nebo výchovné problémy. Proto je nezbytné věnovat pěstounské péči stálou odbornou pozornost, zabezpečit dobře fungující poradenskou a konzultační službu a vytvářet také vztahy mezi pěstounskými rodinami navzájem. Návrhem se proto krajskému úřadu ukládá povinnost, alespoň jednou do roka potřebné konzultace zajistit.*

**K zák. č. 134/2006 Sb.:** *V zájmu hospodárnosti, zkvalitnění koordinace a celkové organizace zprostředkování náhradní rodinné péče je vhodné přesunout zajišťování přípravy budoucích pěstounů a osvojitelů k přijetí dítěte do rodiny z působnosti obecních úřadů obcí s rozšířenou*

působností do působnosti krajských úřadů. Krajské úřady odpovídají za zprostředkování náhradní rodinné péče na území kraje a rozhodují o zařazení zájemců o náhradní rodinnou péči do evidence žadatelů o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče. Kromě toho v řadě případů je pro obecní úřady obcí s rozšířenou působností značně náročné zajistit odpovídající odbornou úroveň tohoto poradenství.

Spolu se zajišťováním přípravy k přijetí dítěte do rodiny se do působnosti krajských úřadů svěřuje rovněž poskytování poradenství osobám vhodným stát se osvojiteli nebo pěstouny a osvojitelům nebo pěstounům. Krajský úřad může pro tento účel využít zařízení odborného poradenství zřízená krajem v samostatné působnosti (§ 39 zákona) anebo může při poskytování poradenské pomoci v oblasti náhradní rodinné péče spolupracovat s nestátními subjekty pověřenými výkonem sociálně-právní ochrany dětí.

**K zák. č. 401/2012 Sb.:** V souladu se záměrem profesionalizovat pěstounskou péči a sjednotit požadavky kladené na žadatele o zařazení do evidence pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče se zavádí požadavek absolvovat povinnou přípravu v minimálním časovém rozsahu. Podrobnosti k obsahu a rozsahu odborné přípravy žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče budou upraveny prováděcí vyhláškou Ministerstva práce a sociálních věcí. V rámci přípravy fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny se pamatuje rovněž na děti těchto osob, které s nimi žijí ve společné domácnosti, ať už jde o děti vlastní, osvojené či přijaté do pěstounské péče. I pro tyto děti je přijetí nového člena rodiny podstatné a měly by na to být připraveny.

**K zák. č. 303/2013 Sb.:** Platné znění § 11 odst. 3 zákona č. 359/1999 Sb. upravuje pravomoc krajského úřadu k zajišťování odborné přípravy a poskytování poradenské pomoci v případě svěřeni dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče podle § 45 zákona o rodině. Tento institut je v § 953 a násl. obč. zák. nahrazen úpravou svěřeni dítěte do péče jiné osoby.

## **K odst. 1 a 5**

1. Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen poskytovat v potřebném rozsahu poradenskou pomoc rodičům, jiným osobám odpovědným za výchovu, kterým bylo dítě svěřeno rozhodnutím soudu do náhradní rodinné péče podle § 4a písm. a) zák. o soc.-práv. ochraně dětí, a rovněž zájemcům o osvojení dítěte nebo o svěřeni dítěte do pěstounské péče. Ačkoliv to zákon výslovně nestanoví, z povahy věci i z povinnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí poskytnout dítěti pomoc na jeho žádost podle § 8 odst. 1 zák. o soc.-práv. ochraně dětí jednoznačně vyplývá, že obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen poskytnout nezbytné poradenství rovněž samotnému dítěti. Poradenskou pomoc může obecní úřad obce s rozšířenou působností poskytovat buďto přímo prostřednictvím svých zaměstnanců, anebo zprostředkovaně prostřednictvím jiných subjektů. Těmito dalšími subjekty mohou být zejména fyzické nebo právnické osoby pověřené k výkonu poradenské činnosti na základě § 48 odst. 2 písm. a) zák. o soc.-práv. ochraně dětí nebo k provozování zařízení odborného poradenství pro péči děti podle § 40 a § 48 odst. 2 písm. c) zák. o soc.-práv. ochraně dětí, dále se může jednat o registrované poskytovatele sociálních služeb podle zákona o sociálních službách (zejména rodinné a manželské poradny, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, poskytovatelé rané péče, sociální rehabilitace, krizové pomoci apod.), školská poradenská zařízení, střediska výchovné péče podle zák. č. 109/2002 Sb., zapsané mediátory podle zákona o mediaci, anebo se může jednat i o jiné fyzické osoby odborně způsobilé k poskytování poradenské, psychologické a terapeutické pomoci, které svoji činnost vykonávají na základě živnostenského oprávnění podle zákona o živnostenském podnikání.

2. Je-li poradenská pomoc poskytována přímo obecním úřadem obce s rozšířenou působností anebo zprostředkovaně osobou pověřenou k výkonu sociálně-právní ochrany dětí, je poskytována vždy bezplatně v souladu s § 58 odst. 3 zák. o soc.-práv. ochraně dětí. Naopak v případě zprostředkování

poradenské pomoci, která je poskytována jinými subjekty (poskytovatelé sociálních služeb, zapsaní mediátoři, střediska výchovné péče, podnikající fyzické osoby), již může jít i o poradenskou pomoc poskytovanou za úhradu. V odůvodněných případech, kdy majetkové a sociální poměry rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte nedostačují k úhradě nákladů na poradenskou pomoc, která byla doporučena a zprostředkována orgánem sociálně-právní ochrany dětí, je možné k úhradě tohoto jednorázového výdaje žádat o poskytnutí mimořádné okamžité pomoci z dávek pomoci v hmotné nouzi. V souladu s § 3 odst. 5 písm. c) zák. o pomoci v hmotné nouzi lze mimořádnou okamžitou pomoc poskytnout rovněž na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí, což může být zejména poskytnutí nebo zprostředkování nezbytné poradenské pomoci. Jednorázovou dávkou ve formě mimořádné okamžité pomoci lze pro tento účel poskytnout až do výše desetinásobku životního minima jednotlivce v průběhu jednoho kalendářního roku. Není-li možné uhradit náklady na odbornou poradenskou pomoc z jiných zdrojů, může orgán sociálně-právní ochrany dětí podpůrně využít k úhradě nákladů na nezbytnou poradenskou pomoc rovněž prostředky účelové dotace, kterou obec s rozšířenou působností obdrží ze státního rozpočtu na výkon činností spojených s výkonem sociálně-právní ochrany dětí.

3. V případě, že podle vyhodnocení orgánu sociálně-právní ochrany dětí dítě, rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu potřebují odbornou poradenskou pomoc, ale tato pomoc není využita na základě doporučení orgánu sociálně-právní ochrany dětí, může obecní úřad obce s rozšířenou působností uložit rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu povinnost využít v určeném rozsahu odbornou poradenskou pomoc rozhodnutím podle § 12 odst. 1, 3 zák. o soc.-práv. ochraně dětí. Samotnému dítěti (zejména v případě dětí starších 15 let) lze uložit povinnost využít odbornou poradenskou pomoc v rámci rozhodnutí o uložení výchovného opatření orgánem sociálně-právní ochrany dětí podle § 13 odst. 1 písm. d) zák. o soc.-práv. ochraně dětí.

4. Povinnost obecního úřadu obce s rozšířenou působností poskytovat pomoc při uplatňování nároku dítěte na výživné a při vymáhání dlužného výživného, včetně pomoci při podání návrhu soudu, byla do zákona o sociálně-právní ochraně dětí doplněna v roce 2008 novelizací provedenou zákonem č. [259/2008 Sb.](#) Účelem této pomoci je usnadnění postavení osoby, která jménem dítěte uplatňuje nárok na výživné (zejména rodič nebo pečující osoba, které bylo dítě svěřeno do péče jiné osoby podle § 953 obč. zák.), při podávání návrhů směřujících k plnění vyživovací povinnosti k dítěti. Může se jednat zejména o podání k soudu směřující k úpravě vyživovací povinnosti, ke zvýšení částky výživného, k nařízení výkonu rozhodnutí, podání exekučního návrhu nebo podání trestního oznámení orgánu činnému v trestním řízení pro podezření ze spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 196 tr. zákoníku. Pomoc orgánu sociálně-právní ochrany dětí při podání návrhu k soudu by neměla spočívat přímo v sepsání návrhu jménem oprávněného dítěte, ale měla by zahrnovat zejména poučení o formě a náležitostech návrhu na určení výživného, zvýšení výživného nebo vymáhání dlužného výživného. Poučení by se mělo týkat rovněž určení místní příslušnosti soudu podle § 511 z. ř. s., podle kterého je k nařízení a provedení výkonu rozhodnutí o výživném pro nezletilé dítě příslušný okresní soud, v jehož obvodu se nachází bydliště oprávněného dítěte, nikoliv bydliště povinného rodiče. V situaci, kdy není známo aktuální místo pobytu povinného rodiče, lze druhého rodiče nebo jinou pečující osobu uplatňující nárok dítěte na výživné informovat také o tom, že je možné požádat soud ještě před nařízením výkonu rozhodnutí o pomoc při zjišťování bydliště povinného v souladu s § 513 z. ř. s.

### **K odst. 2 a 3**

5. Dalším typem poradenské činnosti jsou činnosti zajišťované krajským úřadem v oblasti zprostředkování osvojení a pěstounské péče. Postup orgánů sociálně-právní ochrany při zprostředkování upravuje hlava IV (§ 19a–27 zák. o soc.-práv. ochraně dětí). Komentované ustanovení stanoví kromě příslušnosti krajského úřadu k zajišťování příprav fyzických osob vhodných stát se osvojiteli, pěstouny a pěstouny na přechodnou dobu [tato činnost však může být dle § 48 odst.

2 písm. e) zák. o soc.-práv. ochraně dětí rovněž osobě pověřené k výkonu sociálně-právní ochrany] také časový rozsah příprav, a to minimálně 48 hodin u žadatelů o zařazení do evidence pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče a 72 hodin u zájemců o výkon pěstounské péče na přechodnou dobu. Krajský úřad je oprávněn tento časový rozsah snížit u žadatelů, kteří již jednou přípravu dokončili. V této souvislosti je nutné připomenout, že jde o časovou dotaci minimální (do přijetí novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. [401/2012](#) Sb. nebyl stanoven ani minimální časový rámec příprav). V praxi bude délka přípravy delší, a jak je uvedeno níže, nezaměřuje se jen na dobu **před** přijetím dítěte. Informace o 48, resp. 72 hodinách vytváří v laické veřejnosti dojem, že stačí absolvovat jednorázový několikadenní kurz k tomu, aby se člověk mohl stát náhradním rodičem. Příprava je pouze jednou ze součástí procesu odborného posuzování (srov. výklad k § 27), komentované ustanovení by tak z hlediska systematiky zákona patřilo spíše do již zmíněné hlavy IV zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Pro srovnání: slovenská právní úprava stanovuje minimální rozsah příprav na 36 hodin, u tzv. profesionálních rodin na 60 hodin.

6. Rámcový obsah odborné přípravy žadatelů o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče je upraven v § 3 prováděcí vyhlášky č. [473/2012](#) Sb. Doporučuje se, aby se jedné odborné přípravy zároveň účastnilo maximálně 20 osob. Cílem příprav je zejména:

- a) poskytnout žadatelům přístupnou a pozitivní formou dostatek odborných informací o specifikách náhradní rodinné péče,
- b) seznámit je se skutečností, že hlavním cílem náhradní rodinné péče je naplňování potřeb dětí, a to nejen v oblasti vývoje a výchovy, ale také identity, povědomí o vlastním původu, kultuře atd.,
- c) vysvětlit specifika institutu osvojení a jednotlivých typů náhradní rodinné péče, včetně faktoru spolupráce s rodiči, dalšími příbuznými a osobami blízkými dítěti,
- d) umožnit žadatelům utvářet si konkrétní představu o budoucím fungování jejich rodiny v souvislosti s příchodem „nevlastního“ dítěte,
- e) získat kvalifikované informace o žadatelích, jejich chování a prožívání a vyhodnotit je ve vztahu k možnému přijetí dítěte.

7. V současné době prochází systém příprav významnými změnami. Přípravy již nejsou vnímány jako jednorázový akt (školení), ale jako jedna z fází kontinuálního doprovázení náhradní rodinné péče. Vzdělávání tak neprobíhá jen před přijetím dítěte do péče, ale pokračuje v době po příchodu dítěte do nové rodiny, kdy jsou osoby zajišťující péči konfrontovány s novými skutečnostmi a právě v tuto dobu často potřebují poradenství a podporu. Tento proces je zajišťován prostřednictvím standardizovaného, jednotného a přehledného rámce vztahujícího se na odbornou přípravu pěstounů a osvojitelů před zahájením poskytování služeb a na jejich hodnocení i na následnou odbornou přípravu pěstounů a jejich další profesní rozvoj.

8. V souladu s § 11 odst. 2 písm. b) zák. o soc.-práv. ochraně dětí je nezbytnou součástí odborných příprav rovněž práce s žadatelovou rodinou, které se týká přijetí dítěte. Je žádoucí zajistit zejména účast vlastních dětí žadatele nebo jiných dětí žijících v rodině žadatele (dětí manžela, dětí dříve svěřené do náhradní rodinné péče), a to v rozsahu odpovídajícím věku a stupni rozumového vývoje dítěte. Zpravidla se jedná o účast vlastních dětí žadatelů alespoň na jednom víkendů odborné přípravy. Účast dětí žadatelů na odborné přípravě je podstatná nejen z důvodu poskytnutí potřebných informací dětem, ale rovněž pro vyhodnocení jejich schopnosti a připravenosti na případné přijetí dalšího dítěte nebo dětí do rodiny. V tomto směru je vhodné připomenout, že rovněž občanský zákoník v § 801 výslovně stanoví, že při rozhodování o osvojení je třeba zohlednit rovněž zájmy dětí osvojitele, a vyžaduje, aby osvojení dítěte nebylo v zásadním rozporu se zájmy dětí osvojitele.

9. Výstupem z odborné přípravy je závěrečná vyhodnocující zpráva o žadateli a průběhu přípravy. Tuto zprávu vypracovává odpovědný pracovník krajského úřadu nebo pověřené osoby, která

odbornou přípravu pro krajský úřad realizovala. Žadatelé se mohou se závěry hodnotící zprávy seznámit v rámci nahlížení do spisové dokumentace a seznamování se s podklady před vydáním rozhodnutí podle § 36 odst. 3 spr. řádu, kdy se mohou k obsahu zprávy také vyjádřit. V případě negativního hodnocení přípravy by měl být žadatelům umožněn kontakt s pracovníkem vyhotovujícím zprávu za účelem bližšího vysvětlení závěrů hodnotící zprávy.

#### **K odst. 4**

10. Konzultace o výkonu pěstounské péče, pořádané krajským úřadem minimálně jednou za rok za účasti pěstounů, jejich rodinných příslušníků a dětí svěřených do pěstounské péče, mají zpravidla podobu víkendového setkání pěstounských rodin, na které jsou přizváni odborníci na oblast výchovy dítěte, dětské psychologie, vzdělávání dětí nebo péče o děti se zdravotním znevýhodněním. Účelem tohoto setkání je tudíž také zvyšování odborných znalostí a dovedností pěstounů a vzhledem k tomu je možné účast na konzultacích k výkonu pěstounské péče zahrnout do povinného vzdělání osob pečujících podle § 47a odst. 2 písm. f) zák. o soc.-práv. ochraně dětí, které je stanoveno v rozsahu 24 hodin v období 12 po sobě jdoucích kalendářních měsíců.

#### **Související ustanovení:**

§ 12 odst. 1, 3 - uložení povinnosti využít odbornou poradenskou pomoc mimo výchovná opatření, § 13 odst. 1 písm. d) - správní výchovná opatření, § 27 - odborné posuzování pro účely zprostředkování osvojení a pěstounské péče, § 40 - zařízení odborného poradenství pro péči o děti, § 48 odst. 2 písm. a), c) - výkon sociálně-právní ochrany pověřenými osobami

#### **Související předpisy:**

§ 2 odst. 5 písm. c) zák. o pomoci v hmotné nouzi, - § 511, § 513 z. ř. s., - zák. o zdrav. službách, - zák. č. [202/2012](#) Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci)

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | [www.epravo.cz](http://www.epravo.cz)

## **Další články:**

- [Recenze publikace: Chalupa, R. Zákon směnečný a šekový - komentář směnečné části. Zákon o mezinárodním právu soukromém - komentář směnečné části. Praha: Leges, 2021, 646 s.](#)
- [Recenzia](#)
- [Budoucnost je v technologiích i udržitelnosti](#)
- [Anotační recenze: Vyvlastnění a vyvlastňovací řízení](#)
- [Věznice jsou přeplněné a věznění příliš drahé. Knihou Tresty budoucnosti chce INFO.CZ otevřít diskuzi o změnách](#)
- [Recenze na knihu: Zdeňková, V., Seidlová, M., Čornejová, H., Peterová H.: Jak správně vytvářet a využívat FKSP: Jak postupovat při poskytování příspěvku na stravování.](#)
- [Recenze na knihu: Zuzana Strnadová: Co by měl vědět příjemce dotace. 1.vyd. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2019, ISBN: 978-80-247-3076-9](#)
- [Ondřej Chmela: Zrušení poplatku za podnět k ÚOHS lze považovat za správné](#)
- [Anotační recenze: Koudelka, Z., Průcha, P., Zwyrtek Hamplová, J.: Zákon o obcích \(obecní zřízení\) - Komentář. Praha: Leges, 2019, 480s](#)
- [Pražské finále osmého ročníku konferencí Soukromé právo](#)
- [Recenze: Jakub Tomšej a kolektiv - Zaměstnávání cizinců v České republice](#)